

Ärende: VN/1463/2025

Begäran om utlåtande om utredningen om förutsättningarna och riktlinjerna för social- och hälsovårdsorganisationernas understödsverksamhet

Lausunnonantajan lausunto

1. I rapporten föreslås att understödsverksamheten förnyas enligt två alternativa modeller.

- **A – Att bygga en balanserad framtid (rapportens stycke 4.1)**
- **B – Anpassning till förändring (rapportens stycke 4.2)**

Vilken av modellerna lämpar sig enligt er bäst som utgångspunkt för förnyelsen?

Val:

Inte någon av de ovan nämnda, motivering: [FSS anser att alternativen A och B har behandlats mycket olika i utredarens rapport, vilket försvårar en jämförelse och att bilda en standpunkt utifrån de alternativ som nämns i remissförfrågan. FSS refererar här även till de motiveringar som delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden för bidragsfrågor lyfter fram i sitt utlåtande med motiveringar till varför varken alternativ A eller B är fungerande.]

2. I understödsmodellen Balanserad framtid i utredarens rapport skulle understöd riktas till fem teman som är kopplade till centrala utmaningar i samhället. STEA-understöd skulle i fortsättningen riktas till verksamhet i anslutning till dessa teman. De fem temana i rapporten är kopplade till centrala utmaningar i det finländska samhället, som förändringen i åldersstrukturen och folksjukdomar. Teman som presenteras i stycke 4.1 är:

- **Öka barns och barnfamiljers välbefinnande**
- **Stödja äldre personens funktionsförmåga**
- **Främja psykisk hälsa**
- **Minska ensamhet och stärka delaktighet**
- **Främja folkhälsan och förebygga folksjukdomar**

Är de temana som föreslagits motiverade ur er organisations synvinkel?

Nej, eftersom de inte stöder ett livcykelperspektiv. Se utförligare svar under fråga 5.

Er uppskattning om hur viktiga de tematiska områdena är på skalan 1-5 (1=viktigast, 5=minst viktig).

Använd varje alternativ enbart en gång i följande frågor:

A) Öka barns och barnfamiljers välbefinnande

-

Er uppskattning om hur viktiga de tematiska områdena är på skalan 1-5) (1=viktigast, 5=minst viktig)
B) Stödja äldre personers funktionsförmåga

-

Er uppskattning om hur viktiga de tematiska områdena är på skalan 1-5) (1=viktigast, 5=minst viktig)
C) Främja psykisk hälsa

-

Er uppskattning om hur viktiga de tematiska områdena är på skalan 1-5) (1=viktigast, 5=minst viktig)
D) Minska ensamhet och stärka delaktighet

-

Er uppskattning om hur viktiga de tematiska områdena är på skalan 1-5) (1=viktigast, 5=minst viktig)
E) Främja folkhälsan och förebygga folksjukdomar

-

3. I utredarens rapport har man i stycke 4.1.3 föreslagit att organisationsverksamhetens regionala möjligheter kunde utökas och minska den administrativa bördan genom att flytta välfärdsområdenas organisationsunderstöd till att administreras via STEA. Understöder ni förslaget om att flytta organisationsunderstöden från välfärdsområdena till STEA-understöden? Val:

-

4. I stycke 4.1.1.6 har utredaren presenterat förslag på hur teman skulle vara möjliga att bearbetas vidare så att STEA skulle ha en framträdande roll i början av processen. Hur tycker ni att eventuella övriga teman borde definieras?

-

5. Övriga observationer om rapporten

Utredarens fokus på välbefinnande och hälsa är inte i linje med lagen om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården (284/2023) 3 § 1 stycket 2 meningen där det stipuleras att stöd ska utöver social välfärd och hälsa även riktas till organisationer som stöder jämlikhet, jämställdhet och grundläggande rättigheter. Att rikta resurserna enbart till organisationer som främjar hälsa och välbefinnande innebär en selektiv tillämpning av lagen. Det skulle stå i strid med vår grundlag och diskrimineringslagen. Det är viktigt att funktionshindersorganisationernas grundläggande arbete och våra insatser för att främja rättigheter såsom tillgänglighet, tillträde, självbestämmande och jämlikhet säkerställs även i framtiden.

Funktionshinderorganisationerna i Finland har fötts på gräsrotsnivå, utgående från konkreta behov. Vår styrka är specialkunskap inom ett specifikt område, närhet till målgruppen, snabbhet och flexibilitet. En funktionsnedsättning är livslång och därför är verksamheten uppbyggd kring stöd i alla livsskeden.

De fem temaområdena som lyfts upp i alternativ A beaktar inte individernas hela livscykel, vilket är utgångspunkten för vårt arbete. Livscykel tänkesättet ger oss möjligheten att arbeta kostnadseffektivt och långsiktigt. Vårt arbete kan inte placeras in under något temaområde utan omfattar alla.

Tvingas vår verksamhet in under ett tema begränsas den på ett onaturligt sätt. För svenskspråkiga personer med synnedsättning innebär det att stödet för alla utom temaområdet upphör helt, eftersom vi är den enda aktören som erbjuder stöd till målgruppen.

Om organisationer kan tillhöra mer än ett tema leder det till att verksamheten splittras med skilda understöd för olika teman. Det stöder varken regeringens eller utredarens målsättning att minska byråkratin.

Funktionshinderorganisationernas verksamhet kan heller inte klassas som övrig verksamhet eftersom utredaren föreslår att den övriga verksamheten inte får överlappa temaområdesverksamheten. Det här innebär att funktionshinderorganisationerna, och även andra organisationer riskerar att falla emellan och bli utan understöd.

Offentlig finansiering handlar inte om att köpa tjänster, utan om att möjliggöra för medborgarorganisationer att aktivt bidra till befolkningens välfärd och hälsa samt fungera som språkrör för olika befolkningsgrupper. FSS anser att det är avgörande att relationen mellan offentlig finansiering och medborgarorganisationer förblir sådan att organisationernas autonomi och oberoende bevaras.

Vidare behöver det konstateras att utredarens förslag med fokus på effektivitet (vaikuttavuus) i stället för resultat och effekter (vaikutukset) går stick i stäv med regeringens tidigare uttalanden och med medborgarorganisationernas strategi, där det stipuleras att bidragsutdelningen ska bli mer likvärdig mellan de olika ministerier som delar ut ekonomiskt stöd till medborgarorganisationer. Samtidigt är det svårt att mäta effektivitet i komplexa frågor kring social välfärd och hälsa. Effektivitetsmätning kräver betydliga personalresurser och detta är i konflikt med behovet av nedskärningar och minskning av byråkrati.

I utredningen behandlas inte frågan om svenskspråkiga medborgarorganisationer. Med tanke på den nationella språkstrategin är detta oroande. Under denna regeringsperiod har tillgången till svenskspråkiga tjänster och service blivit allt sämre eller har hotats av nedläggning. Detta innebär att allt större ansvar för att bibehålla det svenska språket vilar på olika former av svenskspråkiga medborgarorganisationer. Det handlar både om stöd och rådgivning, men även om gemenskapsaktiviteter. I utredningen har man inte analyserat vilka effekter de föreslagna förändringarna skulle ha på svenskspråkiga organisationer, särskilt sådana som arbetar med funktionshinderfrågor. Ifall att alternativ A väljs, är FSS oro att svenskspråkiga personer med synnedsättning riskerar att ytterligare marginaliseras och samhällets kostnader för målgruppen i form av hälsovårdskostnader kommer att stiga markant, eftersom både förebyggande arbete och stöd skulle försvinna.

I utredningen definieras inte heller hur påläppande verksamhet definieras. Språkaspekten måste tas i beaktande så att inte svenskspråkig och finskspråkig verksamhet anses som påläppande, utan kompletterande.

I utredningen föreslås dessutom att understöd för den lokala verksamheten skulle slopas i fall där "verksamhet vars planerade genomförandeområde har färre än 35 000 invånare.". Det förblir otydligt hur detta ska tolkas då det gäller lokal verksamhet för språkliga minoriteter såsom

finlandssvenskar. Eftersom dubbelminoriteter är i en speciellt sårbar situation, kan en dylik numerär begränsning inte användas.

Lokal verksamhet är en viktig del av social- och hälsovårdsorganisationers arbete, närmast individerna. Lokala utmaningar kräver lösningar som inte enbart kan hanteras på nationell nivå. Därför måste livskraften i lokal verksamhet säkerställas även vid nedskärningar.

FSS understöder även fyra av förslagen som delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden för bidragsfrågor föreslår som alternativ C. Dessa fyra föreslag är:

- Att avsluta bidrag till verksamheter som hör till den offentliga sektorns ansvar, förutsatt att staten säkerställer finansieringen av dessa betydelsefulla verksamheter på andra sätt.
- Att avveckla bidragsprogrammet "Paikka auki" efter 2025. Sysselsättning är ett viktigt tema och kan främjas inom ramen för Ay- och Ak-understöden. Projektbidrag som enbart fokuserar på sysselsättning bör dock avvecklas när bidragsbeloppen minskar, så att social sysselsättning i organisationer i fortsättningen sker genom vanliga stödsystem för sysselsättning.
- Projektbidrag bör beviljas för ett år i taget, vilket innebär att medel inte behöver bindas i STEA:s ramverk för tre år. I den riktgivande understödsplanen skulle förslag för Ay-, Ak- och C-understöd utarbetas för tre år och endast avvika från detta i särskilda situationer.
- De återstående nedskärningarna i bidrag bör göras enligt osthyvelprincipen från alla understödsobjekt. Bidragsmottagare ska dock ges möjlighet att påverka hur nedskärningar enligt osthyvelprincipen fördelas inom deras egna bidragshelheter samt att göra förändringar i sin bidragsstruktur för att anpassa sig till nedskärningarna.

FSS anser att utredarens förslag om att höja egenfinansieringsandelen (upp till 50% ifall bidragsmottagarens egendom motsvarar minst två års budget) är orimlig och kortsiktig, eftersom kapitalet äts upp inom en kort tid och därefter inte bidrar med avkastning som organisationen kan använda för att delfinansiera allmännyttig verksamhet. På längre sikt ökar den behovet av extern finansiering. En lägre egenfinansieringsandel möjliggör en egenfinansieringsandel även i framtiden och därmed större effekter på lång sikt. Egenfinansieringsandelen borde delvis kunna finansieras med andra understöd samt medelsanskaffning. STEA:s allmänna understöd borde delvis kunna användas för medelsanskaffning och rätten till skatteavdrag för donationer borde breddas till alla social- och hälsoorganisationer.

Utöver detta stöder FSS SAMS Samarbetsförbundet – kring funktionshinder rfs utlåtande.

Jakobsson Matthias
Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf